“ТАСДИҚ МЕКУНАМ”

Директори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқ ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, д.и.ф., дотсент

_______________Назар М.А.

“17” январи 2023 сол

ТАҚРИЗИ

муассисаи тақриздиҳанда ба диссертатсияи Завқизода Солеҳ Амин дар мавзӯи « Интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назариявӣ-амалӣ ва ташкилию ҳуқуқӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.11 – Фаъолияти судӣ; фаъолияти прокурорӣ; фаъолияти ҳимояи ҳуқуқ ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ пешниҳод шудааст

Мутобиқати муҳтавои диссертатсия ба ихтисос ё соҳаи илми эълоншуда. Диссертатсияи Завқизода Солеҳ Амин таҳқиқоти илмии анҷомёфтае мебошад, ки аз ҷониби муаллиф пурра ва ҳамаҷониба таҳқиқ гардида, ба яке аз масъалаҳои мубрами илми ҳуқуқшиносӣ - интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назариявӣ-амалӣ ва ташкилию ҳуқуқӣ бахшида шудааст. Муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси 12.00.11 – Фаъолияти судӣ; фаъолияти прокурорӣ; фаъолияти ҳимояи ҳуқуқ ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, мутобиқ мебошад.

Саҳми илмии довталаб дар ҳалли масъалаи илмӣ ё коркарди проблемаи илмӣ бо арзёбии аҳаммияти он. Ҳокимияти судӣ мустақил буда, аз номи давлат ва аз тарафи судяҳо амалӣ мегардад. Ҳокимияти судӣ ҳуқуқ, озодии инсону шаҳрванд, манфиатҳои давлат, ташкилоту муассисаҳо, қонунияту адолатро ҳифз менамояд. Тибқи талаботи моддаи

5 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олӣ мебошанд ва ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандро давлат эътироф, риоя ва ҳифз менамояд. Таъмин гардидани ҳифзи ҳуқуқу озодиҳо маҳз тавассути ҳокимияти судӣ амалӣ гардонида мешавад. Тавре Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паём ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қайд кардаанд: «Механизми муҳимми ҳифзи ҳуқуқи инсон ва таъмини волоияти қонун мақомоти ҳокимияти судӣ мебошад».

Таваҷҷуҳи ҷомеаи шаҳрвандии Тоҷикистон ва давлатҳои бунёдашон демократии ҷаҳон пайваста ба пайдо намудани роҳу усулҳои наву афзалиятноки таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, волоияти қонун равона шудааст, ки дар таъмини он судя саҳми ҳалкунанда дорад. Шаҳрвандон бояд боварӣ дошта бошанд, ки ҳангоми ҳалли баҳсҳои бавуҷудомада ва барқарор кардани ҳуқуқҳояшон, онҳо ба судяи касбӣ муроҷиат менамоянд ва ин муроҷиати онҳо дар доираи меъёрҳои қонунгузорӣ, боадолатона ҳал карда мешавад.

Масъалаи интихоб, тайёр намудан, такмили ихтисос ва меъёрҳои этикаи касбии судяҳо ҳамеша дар маркази диққати давлат ва ҳам олимону мутафаккирон қарор дорад, зеро ҳангоми интихоб ва тайёр намудани кадрҳои босалоҳият ва донишу таҷрибаи баланди касбӣ дошта то кадом дараҷа амалишавии ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд вобастагӣ дорад, ки ин мубрамии мавзуи таҳқиқкардаи муаллифро исбот менамояд.

Асоснокии мавзуи таҳқиқот ба талаботи амалӣ намудани як зумра санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ба монанди Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо, барномаҳои миллӣ ва барномаҳои ислоҳоти судӣ-ҳуқуқӣ (дар чор марҳила, барои солҳои 2007-2010, 2011-2013, 2015-2017, 2019-2021), Барномаи ислоҳоти низоми адолати судӣ нисбати кӯдакон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2017-2021, Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва

ғайра нигаронида шудааст. Дар Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 дарҷ гардидааст, ки: «Таҳкими минбаъдаи ҳокимияти судӣ, такмили раванди судӣ, баланд бардоштани нақши суд дар ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ҳифзи ҳуқуқҳои молу мулкӣ, ҳимояи манфиатҳои давлат, таъмини волоияти қонун ва адолат самтҳои муҳимми рушд ва таҳкимдиҳии давлатдории мардуми тоҷик мебошад» Новобаста ба он ки дар қонунгузории кишвар меъёрҳо дар самти интихоб, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо ба таври мушаххас дарҷ гардидаанд, вале новобаста ба ин, баъзе паҳлуҳои назариявӣ, амалӣ ва ташкилию ҳуқуқии ин масъалаҳо ҳоло ҳам баҳсталаб ва мавриди таҳлилу таҳқиқи мушаххас боқӣ мемонад. Бинобар ин таҳқиқоти диссертатсионии анҷомдодаи муҳаққиқ рӯзмара буда, барои назария ва амалияи ҳуқуқшиносӣ, аз ҷумла самти судӣ аҳаммият дорад.

Диссертант як қатор масъалаҳои назариявӣ ва амалиро дар таҳқиқоти хеш таҳлил намуда, ба муваффақият ноил гардидааст. Тавсияҳои илмиву амалии пешниҳоднамудаи муаллиф барои мукаммал гардонидани қонунгузорӣ ва барои рушди илми ҳуқуқшиносии ватанӣ саҳми назаррас гузоштаанд:

а) яке аз дастовардҳои илмии муаллиф дар он аст, ки ӯ давраҳои ташаккул ва рушди низоми интихоб, тайёр намудани судяҳо, номзадҳо ба вазифаи судя ва коромӯз-судяҳоро бо назардошти такмили сохтори судӣ ва тобеияти идоравӣ ба 3 давра тақсимбандӣ кардааст:

- Низоми интихоб ва тайёр намудани судяҳо дар давраи фаъолияти Вазорати адлия;
- Низоми интихоб ва тайёр намудани судяҳо дар давраи фаъолияти Шурои адлия;
- Низоми интихоб ва тайёр намудани судяҳо дар давраи фаъолияти Суди Олӣ.

Ба ақидаи муаллиф давраи аввали низоми интихоб ва тайёр намудани судяҳо ба фаъолияти Вазорати адлия рост меояд. Дар ибтидои солҳои 90-уми асри гузашта масъалаи ҷобаҷогузории кадрҳои соҳаи мақомоти судӣ ва баланд бардоштани савияи дониши касбии судяҳо ва кормандони дастгоҳи судҳо ба ваколати Вазорати адлия дохил мешуд. Дар он давра Конститутсияи Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шуравии Сотсиалистӣ (ИҶШС) ва қонунҳои Ҷумҳурии Шуравии Сотсиалистии Тоҷикистон (ҶШСТ) аз ҷумла, Қонуни ҶШСТ «Дар бораи сохтори судии Ҷумҳурии Шуравии Сотсиалистии Тоҷикистон» аз 11 декабри соли 1981, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сохтори судӣ» аз 28 декабри соли 1993, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикстон» аз 28 декабри соли 1993 ин масъалаҳоро ба танзим медаровард (саҳ. 66). Диссертант қайд менамояд, ки баъди қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 6 ноябри соли 1994 бори аввал истилоҳи «ҳокимияти судӣ» дар ин санади асосӣ ба таври расмӣ пешбинӣ гардид. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун асоси ҳуқуқи муосир баромад намуд ва дар заминаи он баъдан қонунҳо ва фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин самт қабул карда шуданд. Дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон 3 ноябри соли 1995 Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақоми судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул карда шуд. Ҳамзамон дар ҳамин сана Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон», Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сохтори судӣ», Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон», Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои ҳарбӣ» қабул гардиданд (саҳ. 67). Давраи дуюми низоми интихоб ва тайёр намудани судяҳо ба давраи фаъолияти Шурои адлия рост омада, аз соли 1999 оғоз

меёбад. Ин давра ба таъсис ёфтани Шурои адлия дар асоси фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 14 декабри соли 1999 алоқамандӣ дорад (саҳ. 70). Муаллиф масъалаи аз тобеияти Шурои адлия ҳамчун мақоми коллегиалӣ баровардани судҳо ва ба тобеияти Суди Олӣ додани онҳоро ҳамчун таҳаввулоти ҷиддӣ дар таърихи фаъолияти судҳо арзёбӣ менамояд (саҳ. 15). Давраи сеюми низоми интихоб, таъин ва тайёр намудани судяҳо ба давраи фаъолияти Суди Олӣ рост меояд. Ин давра аз санаи 9 июни соли 2016 оғоз мегардад. Яъне баъди барҳам додани Шурои адлия салоҳиятҳои он пурра ба Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ вогузор карда шуд (саҳ. 72). Тибқи пешниҳоди диссертант ҳар яке аз ин се давра дар рушди низоми интихоб, таъин, тайёр намудан ва такмили ихтисоси судяҳо бо хусусият ва принсипҳои хеш таъсири мусбии худро расонидаанд (саҳ. 15) .

б) Дастоварди дигари муаллиф дар он аст, ки дар асоси омӯзиш, таҳқиқоти мукаммал, мақсаднок ва бонизом, инчунин зимни таҳлили санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва таҷрибаи як қатор давлатҳои ИДМ ва Аврупо ташаккул ва рушди асосҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи соҳа ва таълими судяҳо даврабандӣ карда шуда, мафҳумҳои таълими ибтидоии касбӣ, таълими касбии то судягӣ, таълим дар ҷойи кор, такмили ихтисос, таълими иловагӣ, номзадҳои ба вазифаи судя пешниҳодшавандае, ки дар вазифаи судя фаъолият мекунанд, номзад ба вазифаи судя, коромӯз-судя, номзадҳои бори аввал ба вазифаи судя пешбаришаванда пешниҳод карда шудааст. Муаллиф қайд менамояд, ки таълими тайёрии кадрҳои соҳаи ҳуқуқшиносӣ дар Тоҷикистон аз дигар давлатҳо фарқ дошта, ба таҷрибаи Олмон каме шабоҳат дорад (саҳ. 141). Диссертант раванди таълими касбиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон омӯхта, онро ба давраҳои зерин ҷудо намудааст:

1. Таълими ибтидоии касбӣ;
2. Таълими касбии то судягӣ (коромӯз-судя);
3. Таълим дар ҷойи кор;

4. Такмили ихтисос;

5. Таълими иловагӣ.

Таълими ибтидоии касбӣ - таълимест, ки онро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» ба танзим даровардa, он ба таълим фаро гирифтани тамоми мутахассисони соҳаи ҳуқуқшиносиро дар факултетҳои ҳуқуқшиносии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бар мегирад;

Таълими касбии то судягӣ (коромӯз-судя) - таълимест, ки ба он довталаб баъди комёб гаштан дар имтиҳони тахассусӣ, ҳамчун коромӯз-судя муддати як сол дар Маркази таълимии судяҳои назди Суди Олӣ ба тайёрии назариявӣ, амалӣ ва таҷрибаомӯзӣ дар судҳо фаро гирифта мешавад ва ин муҳлат ба собиқаи кории касбии ӯ дохил мегардад;

Таълим дар ҷойи кор - таълимест, ки судяҳои судҳои ҷумҳурӣ (ба истиснои судяҳои Суди конститутсионӣ, Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ) дар ҷойи кор ба омӯзиши таҷрибаи судии амалкунанда фаро гирифта мешаванд;

Такмили ихтисос - таълимест, ки он бо мақсади баланд бардоштани савияи дониш ва малакаи касбии судя амалӣ карда мешавад. Ба ин намуди таълим фаро гирифтани судяро қонунгузорӣ дар 2 сол як маротиба пешбинӣ менамояд.

Таълими иловагӣ - таълимест, ки судя бо қонунҳои нав ва санадҳои меъёрии ҳуқуқи байналмилалие, ки аз уҳдадориҳои Тоҷикистон бармеоянд ва тавсияҳои Кумитаҳои дахлдори СММ оид ба масъалаҳои ба фаъолияти судҳо ва ҳуқуқи инсон вобастабуда, ба омӯзиш фаро гирифта мешавад (саҳ. 143).

Диссертант ҳамзамон як қатор тавсияҳои амалӣ дар самти такмил додани қонунгузорӣ пешниҳод намудааст, ки онҳо дастовардҳои шахсии муаллиф ба ҳисоб мераванд, аз ҷумла азбаски мафҳуми коромӯз-судя дар қонунгузорӣ дода нашудааст, бинобар ин, он дар моддаи 108 Қонуни

конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар таҳрири зайл илова карда шавад:

- «Коромӯз-судя шахсе мебошад, ки тибқи талаботи қонунгузорӣ баъди гузаштан аз озмуни ишғоли мансаби коромӯз-судя хулосаи мусбати Комиссияи имтиҳонотиро ноил гардида, дар муассисаи таълимии судяҳои назди Суди Олӣ ба тайёрии касбии яксола фаро гирифта мешавад ва ин муҳлат ба собиқаи кории касбии ӯ дохил мегардад» (саҳ. 195);

- Дар қисми 2 моддаи 108 Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» баъди калимаҳои «хизмати ҳарбии мӯҳлатнокро адо карда бошад» калимаҳои «ҳангоми пешниҳоди маълумоти тахассусии зинаи магистр бо ихтисоси ҳуқуқшиносӣ, маълумоти зинаи бакалаврро бо ихтисоси ҳуқуқшиносӣ дошта бошад» илова карда шавад (саҳ.196);

- Дар қисми 2 моддаи 12 Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» калимаҳои «синни ӯ аз 25 кам набошад ва ҳадди ақал 3 сол собиқаи кории касбӣ дошта бошад» ба калимаҳои «синни ӯ аз 30 кам набошад ва ҳадди ақал 5 сол собиқаи кории касбӣ дошта бошад» иваз карда шавад;

- Дар амалия ҷомеаи судяҳо ва коромӯз-судяҳо аксаран аз ҳисоби кормандони суд, аз ҷумла кормандони судҳои иқтисодӣ ва дастгоҳи Суди конститутсионӣ пурра мешавад. Дар ин замина баъзан талаботи моддаи 109 дар бораи ба такмили ихтисос фаро гирифтани кормандони дастгоҳи судҳои ҷумҳурӣ аз ҷониби намояндагони баъзе судҳои салоҳияташон махсус мавриди баҳс қарор дода мешавад, ки номи суди онҳо мушаххас дар қонунгузории соҳавӣ нишон дода нашудааст. Дар асоси гуфтаҳои боло дар қисми 2 моддаи 109 Қонуни конститутсионӣ «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» калимаҳои «кормандони дастгоҳи Суди конститутсионӣ, Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ, Суди ҳарбӣ, Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, шаҳри Душанбе,

шаҳр ва ноҳия, Суди иқтисодии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои иқтисодии вилоят ва шаҳри Душанбе дар се сол як маротиба дар Маркази таълимии судяҳои назди Суди Олӣ ба такмили ихтисос фаро гирифта шуда, пас аз хатми он ба онҳо сертификати шакли муқарраргардида дода мешавад» илова карда шавад (саҳ. 197).

Таҳқиқоти диссертатсионии Завқизода С.А. дар доираи татбиқи нақшаи дурнамои корҳои илмию таҳқиқотии кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокурории факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020 ва 2021-2025 дар мавзуи «Проблемаҳои назариявӣ ва амалии низоми судӣ, адолати судӣ, ташкил ва фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, такмили шаклҳои гуногуни мурофиаи судӣ, назорати прокурорӣ, фаъолияти адвокатӣ, таҳқиқи ҷиноятқорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» анҷом дода шудааст.

Таҳқиқоти диссертатсионии мазкур аз назари интихоби мавзуъ, гузориши масъалаи баррасишаванда ва роҳу усулҳои таҳқиқ аз дигар рисолаҳо фарқ дошта, дар ин самт аввалин таҳқиқоти илмӣ мебошад, ки паҳлуҳои ҷудогонаи назариявӣ ва амалии масъалаҳои назариявӣ, амалӣ ва ташкилию ҳуқуқии интихоб, тайёр намудан, такмили ихтисоси судяҳо ва нақши этикаи касбӣ дар раванди такмили ихтисоси судяҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаро гирифта, мавриди таҳлил қарор дода шудааст. Нуктаҳои илмӣ, пешниҳод ва тавсияҳои муаллиф ба пуррагӣ асоснок, қобили дастгирӣ буда, барои рушди фаъолияти соҳа таъсири назаррас мегузорад.

Доир ба мавзуъ ва моҳияти диссертатсия унвонҷӯ 8 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 5 адади онҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти ҶТ ба табъ расонидааст. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокурории факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон муҳокима ва тасдиқ гардида, дастовардҳои илмии муаллиф вобаста ба мавзуъ дар конференсияҳои байналмилалӣ ва ҷумҳуриявии ҳарсолаи факултети ҳуқуқшиносӣ ва дигар муассисаҳои илмӣ нашр гардидаанд.

Нуктаҳои илмӣ ва пешниҳодҳои амалие, ки дар рисолаи Завқизода С.А. манзур карда шудаанд, метавонад дар таҳияву таҷдиди қонунгузории соҳавӣ, омодасозии стратегия, барнома ва консепсияҳои давлатӣ, таълими фанҳои таълимии муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва таҳияи рисолаву корҳои курсӣ истифода шаванд.

Бояд қайд намуд, ки дар баробари дастовардҳои ишорашуда, инчунин дар рисолаи илмӣ баъзе масъалаҳои баҳсноку норавшан ҷой доранд. Масалан:

1. Муаллиф дар банди 4 Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда қайд менамояд, ки «Муҳим будани босифат ба амал баровардани адолати судӣ тақозо менамояд, ки усули таълими судяҳо, тайёр намудани коромӯз-судяҳо ва шаклҳои амалинамоии онҳо барои ҳалли масъалаҳои гуногунсоҳаи баррасишаванда мусоидат намоянд. Ҷустуҷӯ ва истифодаи шаклу усулҳои нави таълим бо истифода аз технологияи муосир ва интихоби мавзуъҳои баҳсталабу мушкили аз муносибатҳои мухталиф ва гуногунҷабҳаи ҷомеа бармеомада, имконият медиҳад, ки ба таълим ва такмили ихтисос мазмуни нав, равиши муттасилӣ ва самаранокӣ бахшида шавад. Ҳамин тариқ консепсияи таълими муттасил ва такмили ихтисоси судяҳо ва коромӯз-судяҳо бо тариқи интихоби мавзуъҳои мушаххаси назариявӣ, мурофиавӣ ва таҷрибаи судӣ, инчунин усули интерактивӣ бо истифода аз технологияи муосири рақамӣ коркард шуда, роҳандозӣ карда шавад» (саҳ. 16).

Дар ин замина бо назардошти асосҳои ҳуқуқии ташкил ва фаъолияти Маркази таълимии судяҳои назди Суди Олӣ ҶТ муаллиф пешниҳод менамояд, ки ин муассиса ба Академияи судяҳои назди Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон табдил дода шавад. Ин ақидаҳои муаллиф арзи вуҷуд дошта метавонад, аммо ба андешаи мо омилҳое вуҷуд дорад, ки ба амалишавии ин ақида монеа эҷод менамоянд, аз ҷумла набудани потенсиали илмӣ, ки бе он Академия номидан мутлақо хатост.

2. Муаллиф вобаста ба синну соли судягӣ фикру андеша ронда, дар банди 4 пешниҳодҳо вобаста ба тағйиру иловаҳо ба қонунгузорӣ қайд

менамояд, ки «Синну соли ба вазифаи судя интихоб ва таъин шудан аз 25 ба 30 сола ва собиқаи корӣ аз 3 ба 5 иваз карда шавад. Мақсад аз баланд бардоштани меъёри синну солӣ ба ҷомеаи судяҳо ҳамроҳ намудани шахсиятҳои мукаммал, дорои таҷрибаи зиёди корӣ, дониши баланд, таҷрибаи ҳаёту зиндагӣ, тамкин, сабр, таҳаммулпазирӣ, ахлоқ ва одоби муошират мебошад. Бинобар ин, дар қисми 2 моддаи 12 Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» калимаҳои «синни ӯ аз 25 кам набошад ва ҳадди ақал 3 сол собиқаи кории касбӣ дошта бошад» ба калимаҳои «синни ӯ аз 30 кам набошад ва ҳадди ақал 5 сол собиқаи кории касбӣ дошта бошад» иваз карда шавад» (саҳ. 18).

Ба андешаи мо ҳангоми дифои диссертатсия муаллиф ин масъаларо аз нуқтаи назари амалия асоснок намояд беҳтар аст.

3. Муаллиф санадҳои байналмилалиро вобаста ба интихоб ва таъини судяҳо омухта, иброз менамояд, ки: «Хартияи аврупоӣ оид ба мақоми судяҳо пешбинӣ менамояд, ки барои ҳар як давлати Аврупоӣ принсипҳои бунёдии мақоми судяҳо бо меъёрҳои ҳуқуқии дохилии худи ҳамон давлат, ки дар сатҳи қонунгузорӣ қабул мегарданд, муқаррар карда мешавад. Банди 1.3-и Хартияи аврупоӣ оид ба мақоми судяҳоро метавон ҳамчун меъёри бунёдӣ арзёбӣ намуд, зеро он масъалаҳои таркибии мавзуи таҳқиқшавандаро дар бар гирифтааст. Чунончи, дар он гуфта мешавад: «Барои қабули ҳама гуна қарор дар бораи интихоб, таъин, адои вазифаи судягӣ ва қатъ кардани он Хартия иштироки мақоми мустақилро, ки Хартияи Аврупоӣ оид ба мақоми судяҳо ҳадди ақал нисфи аъзои он судяҳои аз ҷониби коллегияи судяҳо дар асоси қоидаҳои кафолатнок интихобшуда ва аз тобеияти ҳокимияти иҷроия ва қонунгузор озод мебошанд, пешбинӣ менамояд.

Маҳз ҳамин меъёрҳои Хартия дар таҷрибаи аксари давлатҳои дунё ба монанди Федератсияи Россия, ҷумҳуриҳои Қазоқистон, Ӯзбекистон,

Қирғизистон ва Тоҷикистон ҳамчун меъёрҳои калидӣ мушоҳида мешаванд, онҳо бо қонунгузориҳои миллӣ ба танзим даровирда шудаанд ва бо механизмҳои ҳуқуқии ба хусусиятҳои миллии ин давлатҳо хос амалӣ карда мешаванд (саҳ. 32).

Пешниҳодҳо ва хулосабарориҳои муаллиф вобаста ба ин масъала ҷолиби диққат мебошанд, аммо хуб мешуд, ки ин проблемаҳо аз нигоҳи эъмори давлати демократӣ ва ҳуқуқбунёд ҷуқуртар мавриди омузиш ва таҳлил қарор дода мешуд. Сухан дар бораи мустақилияти судяҳо ва амалишавии адолати судӣ меравад. Дар ин ҷода тартиби мавҷудаи интихоб ва таъини судяҳо ба андешаи мо ба мазмуну моҳияти истилоҳи «мустақилияти судяҳо» он қадар ҷавобгӯ намебошад. Пеш аз ҳама бояд қайд намоем, ки институти судя-коромуз ҳамчун як тартиби хоста гирифтан ва омода намудан ба вазифаи судягӣ, ки дар як давраи муайян амал мекунад, аз нигоҳи илмӣ-амалӣ ва таҷрибаи ҷаҳонӣ худро мусбӣ арзёбӣ накард.

Бояд қайд намуд, ки усули интихоби судя бояд тарзе амалӣ карда шавад, ки ба низоми судӣ ё худ ҷомеаи судяҳо судяҳои бовиҷдон, бомасъулият ва дорои дониши баланди касбӣ, сифатҳои ахлоқӣ ҳамроҳ шаванд. Бо чунин шакли талабот интихоб ва таъин намудани судя ба он мусоидат менамояд, ки мақом ва обрӯйи судя ва ҳокимияти судӣ дар ҷомеа баланд гардад. Аз ин рӯ, ба андешаи мо интихоб ва таъини судяҳо аз ҷониби ҷомеаи судяҳо дар симои коллегияи тахассусии судяҳо, ки аз ҷониби Ассосатсияи судяҳо ё Анҷумани умумии судяҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон интихоб карда шуда, амалӣ гардад, ба мақсад мувофиқ мебошад.

Эрод ва норасоиҳои ишорашуда ба мазмуну мундариҷаи диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд ва арзиши илмии онро коста намегардонанд.

Автореферат ва маводи нашрнамудаи муаллиф ба талаботи тартиби додани дараҷаҳои илмӣ пурра мутобиқат дошта, хулоса ва мазмуни мухтасари таҳқиқоти муаллиф оид ба мавзуи мазкур мебошанд.

Муаллиф дар ҷараёни таҳқиқоти диссертатсионӣ ба муаллифон ва манбаи иқтибоси мавод ишора менамояд.

Мутобиқати тахассуси илмии довталаб ба дараҷаи илмӣ.

Диссертатсияи Завқизода С.А. ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, тахти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи навгонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдик менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Хулоса, рисолаи диссертатсионии Завқизода Солеҳ Амин ба талаботҳо оид ба корҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзади илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори ноил гардидан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.11 - Фаъолияти судӣ; фаъолияти прокурорӣ; фаъолияти ҳимояи ҳуқуқ ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ мебошад.

Тақризи муассисаи тақриздиҳанда аз ҷониби Бобоҷонзода Исрофил Ҳусейн - доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент омода карда шуда, дар маҷлиси якҷояи шуъбаҳо муҳокима ва ҷонибдорӣ карда шудааст.

Тақриз дар асоси муқаррароти мавҷуда, махсусан бандҳои 76, 77, 78, 79 ва 81 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, тахти №267 тасдиқ шудааст, таҳия ва пешниҳод гардидааст.

Диссертатсия ва тақризи муассисаи тақриздиҳанда дар семинари васеи илмӣ-назариявии шуъбаҳои ҳуқуқи давлатӣ, таърихи давлат ва ҳуқуқ ва масоили назариявии давлат ва ҳуқуқи муосири Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи миллии

илмҳои Тоҷикистон мавриди муҳокима ва баррасӣ қарор дода шудааст. Иштирок доштанд 12 ходимони илмии шуъбаҳо. Тарафдор 12 нафар, зид ва бетараф нест. Суратмаҷлиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ таҳти №1 аз 10 феврали соли 2023.

Раисикунандаи семинари
васеи илмӣ-назариявӣ, мудири
шуъбаи ҳуқуқи давлатии
Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ
ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор **Иброҳимов С.И.**

Эксперт оид ба дисертатсия:
Мудири шуъбаи масоили назариявии
давлат ва ҳуқуқи муосири Институти
фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи
А.Баҳоваддинови Академияи миллии
илмҳои Тоҷикистон, доктори
илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент **Бобоҷонзода И.Ҳ.**

Котиби ҷаласаи семинари
васеи илмӣ-назариявӣ, мудири кабинети
шуъбаи ҳуқуқи давлатии Институти
фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи
ба номи А.Баҳоваддинови Академияи
миллии илмҳои Тоҷикистон **Саидзода М.Ё.**

Имзои Иброҳимов С.И., Бобоҷонзода И.Ҳ.
ва Саидзода М.Ё.-ро тасдиқ мекунам:
Нозири калони ШК ИФСҲ АМИТ **Шозедов Х.Н.**

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 33.
Тел:+ (992 237) 2215689, mumin.nazar.67@mail.ru https://ifppanrt.tj/tj/